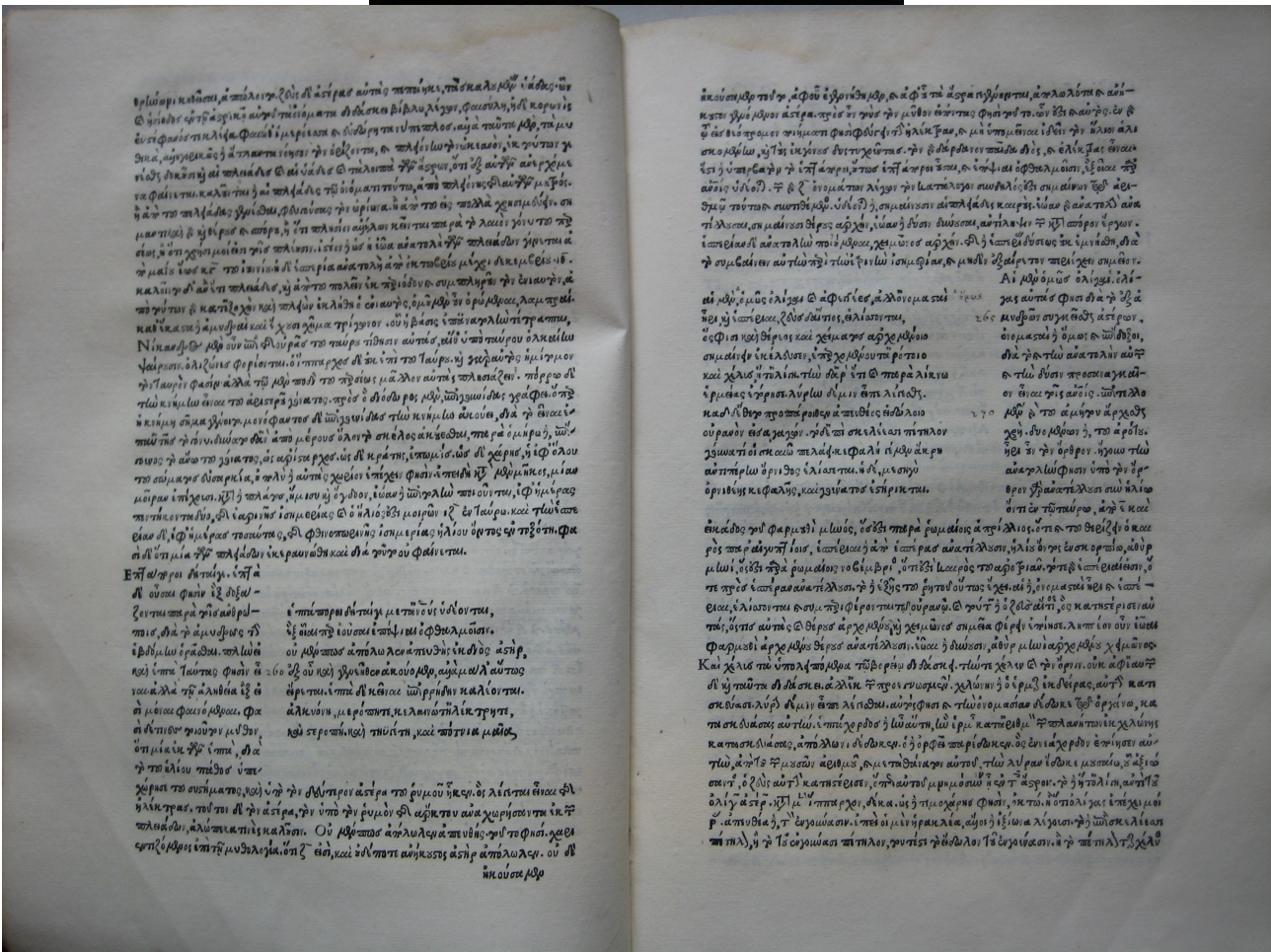
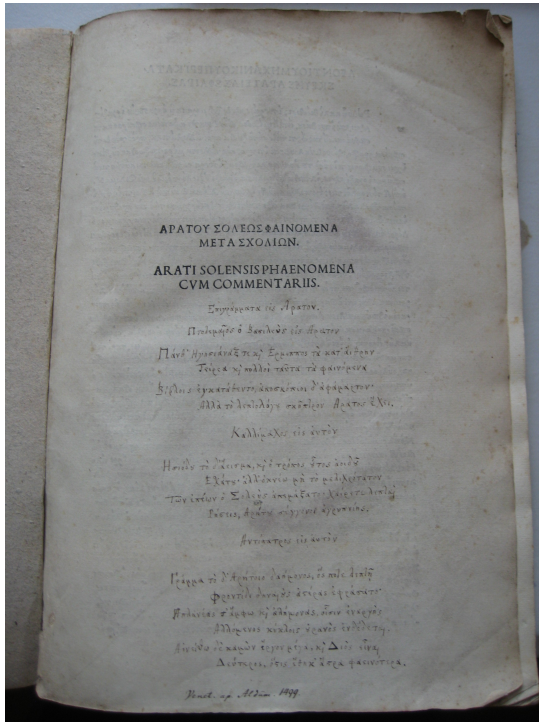

Om Randers Statsskoles næstældste bog.

Selvom Randers Statsskoles næstældste bog først kom til skolens bibliotek i 1840, skal den alligevel beskrives her.

Bogens titel: ΑΠΑΤΟΙ ΣΟΛΕΟΣ ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ ΜΕΤΑ ΣΧΟΛΙΟΝ.

ARATI SOLENSIS PHAINOMENA CVM COMMENTARIIS.

Den er trykt i Venedig 1499 af den berømte bogtrykker og forfatter Aldus Manutius.

Den er en del af værket:

Iulii Firmici Astronomicorum libri octo integri, et emendati, ex Scythicis oris ad nos nuper allati.

Marci Manilii astronomicorum libri quinque. Arati Phaenomena Germanico Cæsare interprete cum commentariis et imaginibus. Arati eiusdem phaenomenon fragmentum Marco. T. C. interprete. Arati eiusdem Phaenomena Ruffo Festo Auienio paraphraste. **Arati eiusdem Phaenomena græce** Theonis commentaria copiosissima in Arati Phaenomena græce. Procli Diadochi Sphæra græce **Procli eiusdem Sphæra, Thoma Linacro Britanno interprete** Inc. Haun., 3643

I: HC. *14559. Pr. 5570. BMC. V 560. VB. 4505. Essling 1186. Type 2, 7

De med rødt fremhævede dele, er de værker, som er indeholdt i Randers Statsskoles eksemplar. Det kongelige Bibliotek har hele værket i deres samling.

Dette værk har et omfang på ca. 376 blade og har varianttitlen: Scriptores astronomci veteres.

Lauritz Nielsen skriver i "Danske stifts- og skolebiblioteker 1925" side 83 om Randers Statsskoles bibliotek: "En inkunabel, "Scriptores astronomici veteres", Venedig 1499 (Hain 14559), som endnu var til stede i Biblioteket og ikke afleveret til Det kgl. Bibliotek, synes nu at være forsvundet."

Fodnote: I Bibliotekets katalog fra 1884 (s. 66) opføres Bogen med følgende misvisende Titel: "Arati Solensis Phaenomena cum commentaris, Venet. 1449".

Det skal her nævnes, at bøger, som er trykt før år 1500, betegnes inkunabler.

Det er korrekt, at Phaenomena er en del af "Scriptores astronomici veteres", men hele værket har aldrig været at finde på Randers Statsskole. Hvis det havde været tilfældet, havde der nok været angivet en anden titel i tilvækstafsnittet i Efterretninger om Randers lærde Skole 1840.

Det kan godt være, at inkunablen i 1925 ikke var til at finde, fordi bibliotekslokalet i den gamle skole i Vestergade var så overfyldt og at samlingen derfor var i uorden.

Det kan imidlertid fastslås, at titlen "Arati Solensis Phaenomena cum commentaris, Venet. 1449".

IKKE er misvisende. Den daværende bibliotekar Fr. Sand, som udarbejdede kataloget 1884 kunne jo ikke angive anden titel til kataloget end den som stod på titelbladet.

Randers Statsskoles eksemplar er således et fragment, som består af Arati Solensis Phaenomena og Procli Diadochi Sphæra. Fragmentet har et omfang af ca. 125 sider.

Der er imidlertid ingen tvivl om, at det har været en del af ovenstående værk. Det kan fastslås efter at det har været sammenholdt med Det kongelige Biblioteks eksemplar.

Hvem var denne Aratos, som var forfatter til phaenomena og hvad omhandler teksten?

Aratos fra Soli i Kilikien (310 f. Kr. – 240 f. Kr.) opholdt sig hos kong Antigonos Gonatas af Makedonen. Efter dennes opfordring skrev Aratos sit berømte astronomiske læredigt Phaenomena, selvom han ikke var astronom. Han benyttede især nogle forarbejder af Eudoxos.

Aratos er ofte udgivet dels særskilt, dels med andre (f. eks. Dionysios Periegetes, Hyginus, Proklos o. a.) Det kan her nævnes, at Aldus Manutius udgav Arati Phaenomena Venet. 1499 Fol. med Julius Firmicus, Proclus og andre astronomiske skrifter.¹

Udgivelsen betegnes som Editio Principis, hvilket betyder, at udgaven opfattes at repræsentere selve håndskriftet, efter hvilken trykningen er foretaget. Da håndskriftet ikke mere eksisterer, er en Editio Principis altså den ældste tekstform af vedkommende værk.²

Lære digtet på heksameter kom på ny til ære gennem Aratos, hvis Phainomena (Fænomener) er et digt om stjernehimlen, et stilfærdigt sagligt, skønt ikke alt for sagkyndigt opus, med ynde og enkelhed i den sproglige og metriske form. Den sattes meget højt i antikken, ikke mindst af romerne, hos hvem det opnåede at blive oversat flere gange, en gang af Cicero, en anden gang af Germanicus.³

Både Ciceros og Germanicus oversættelser er med i Det kongelige Biblioteks eksemplar, som det ses af nedenstående indholdsfortegnelse.

Sammenholdes ovenstående med indholdsfortegnelsen i Det kongelige Biblioteks eksemplar bekræftes det yderligere, at det drejer sig om Aldus Manutius's arbejde.

Indholdet i Randers Statsskoles eksemplar er:

Arati (ejusdem) Phænomena græce

Og

Procli Diadochi (eiusdem) Sphæra , Thoma Linacro Britanno interprete.

¹ F. C. Petersen: Haandbog i den græske litteraturhistorie, Kiöbenhavn 1830 side 228

² Svend Dahl: Bogens Historie, København 1927

³ Verdens Litteraturhistorie, Politikens forlag 1971 bind 1, side 400.

Iulii Firmici Astronomicorum libri octo integri, & emen-
dati, ex Scythicis oris ad nos nuper allati.

Marci Manilii astronomicorum libri quinque.

Arati Phænontena Germanico Cæsare interprete cum com-
mentariis & imaginibus.

Arati eiusdem phænomenon fragmentum Marco .T.C. interprete.

Arati eiusdem Phænomena Ruffo Felto Auenio paraphraste.

Arati eiusdem Phænomena græce

Theonis commentaria copiosissima in Arati Phæno-
mena græce.

Procli Diadochi Sphæra græce

Procli eiusdem Sphæra, Thoma Linacro Britanno interprete.